

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Tussen zon en maan – Dialoogspel over ervaringen van chaos en schoonheid

Tussen zon en maan – Dialoogspel over ervaringen van chaos en schoonheid

Christa Anbeek (2019). Spel. Utrecht: Ten Have. € 69,99.
ISBN 978 90 2590 6962

Jacqueline Tournier

Christa Anbeek (1961), de bedenker en auteur van het spel *Tussen zon en maan*, is remonstrants predikant, theoloog en bijzonder hoogleraar aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Zij deed onderzoek naar overlevingskunst, levenseinde en levenskunst en heeft daar ook over gepubliceerd. In haar laatste boek *Voor Joseph en zijn broer – Van overleven naar spelen en andere zaken van ultiem belang* (2018) schrijft zij onder andere over de grenzen van de maakbaarheid van het leven en de kwetsbaarheid waarmee we als mensen allemaal te maken hebben. Het spelen heeft zij daadwerkelijk vormgegeven in het dialoogspel dat we hier zullen beschrijven.

Tussen zon en maan heeft als ondertitel *Dialoogspel over ervaringen van chaos en schoonheid*. De auteur doelt hiermee op de zogenaamde contrastervaringen. In de spelbeschrijving lezen we wat de auteur daarmee precies bedoelt. 'Contrastervaringen zijn ervaringen waarin de kwetsbaarheid van het leven zichtbaar wordt. (...) Een contrastervaring kan er een zijn van heelheid en verwondering, maar ook van verscheurdheid en uit elkaar vallen' (p. 8). Een contrastervaring kan je overvallen, geluk en dankbaarheid doen voelen, maar ook overspoelen met gevoelens van angst of verlies. Anbeek schrijft verder: 'In contrastervaringen wordt zichtbaar hoe fragiel, vluchtig, vergankelijk en kostbaar het leven is. (...) In contrastervaringen wordt het vanzelfsprekende, bekende, voorspelbare opgeschort. Niets is meer zoals het

eerder was, het leven gaat opeens onze controle, ons verstand en onze verontwaardiging te boven' (p. 9).

In dit spel draait het dus om de contrastervaringen van de spelers en het bespreken daarvan. In een televisie-interview in het programma *Het vermoeden* (EO, 16 september 2018) vertelt Christa Anbeek over haar bedoeling achter het spel: 'Als we de kwetsbaarheid erkennen en met elkaar delen, (...) dan wordt er iets van waarde voelbaar.' De erkenning van de kwetsbaarheid en toch samen plezier kunnen ervaren en op een creatieve manier ontdekken welke waarden juist door die kwetsbaarheid belangrijk zijn of worden, daar gaat het spel om. Plezier ervaren met elkaar terwijl je tegelijkertijd doordrongen bent van de kwetsbaarheid van het bestaan.

Het spel is bedoeld voor vijf tot acht spelers en bevat zeven spelsessies (reisetappes) van ongeveer twee uur per keer. Bij het openen van de doos vind je prachtig materiaal: acht reisgidsen met de beschrijvingen van de verschillende etappes van de reis. Daarnaast zijn er acht sets grote kaarten met de beschrijving van de verschillende etappes, voor iedere speler een eigen set kaarten. Alle etappes hebben een duidelijk doel in het bespreken van de contrastervaring: De eerste etappe wordt benoemd als 'Van waarde zijn': wat laat zich in jouw contrastervaring als bijzonder waardevol zien? De tweede etappe staat in het teken van geborgen zijn: waar voel je je thuis te midden van ontredde? De derde etappe staat in het teken van mens zijn: als wij niet alles in de hand hebben, wie zijn we dan als mens? De vierde etappe heet 'De kanteling': hoe helpen aanvaarding en protest ons verder? De vijfde etappe gaat over waardoor we geïnspireerd zijn: welke lichtende sterren wijzen je de weg? De zesde etappe is meer toekomstgericht en heet 'Onderweg zijn': welke dromen willen

we waarmaken? De zevende etappe ten slotte gaat over samen zijn: terugblikken, vooruitblikken en afscheid nemen. Op elke etappekaart staat precies beschreven hoe de bijeenkomst dient te verlopen, wie welk deel van de etappe leidt en wat er meegebracht of besproken kan worden. Er is een duidelijke tijd aangegeven voor de verschillende fasen in de etappe.

Naast deze etappebeschrijvingen zijn er ook wat kleinere kaarten: kompaskaarten, landkaarten, horlogekaarten, zaklampkaarten en EHBO-kitkaarten. Deze kaarten worden steeds verdeeld onder de spelers en geven vorm aan verschillende bewaakrollen. De speler die de kompaskaart heeft, let op of ieder wel voldoende aan het woord komt. De speler met de EHBO-kitkaart bewaakt of mensen zich wel goed voelen tijdens het gesprek. Deze krijgt de opdracht oogcontact te maken met de spreker. De speler met de zaklampkaart zorgt ervoor dat alles gezegd kan worden. Die heeft de opdracht vooral door te vragen als er een gevoel heerst dat er nog meer te zeggen valt. De speler met de landkaart zorgt ervoor dat er respectvol geluisterd wordt. De speler met de horlogekaart heeft de taak de tijd te bewaken. Dan zijn er voor iedere speler ook nog een time-outkaart om aan te geven dat het gesprek onveilig voelt of om het gesprek te kunnen stilleggen, en een spreekkaart om te signaleren dat je iets wilt zeggen zonder het gesprek direct te onderbreken.

Voorafgaand aan de start van het spel dient iedere speler te bedenken welke contrastervaringen hij of zij zou kunnen inbrengen, zowel positieve als negatieve. In de opeenvolgende etappes worden deze onregelende ervaringen van verschillende kanten belicht. Het gesprek wordt op gang gebracht en aangestuurd met creatieve middelen. Soms dienen de spelers iets mee te brengen, zoals een voorwerp of een

kunstwerk dat hen inspireert in relatie tot de contrastervaring.

Het spel is schitterend vormgegeven. Het doel is krachtig. Mijn bedoeling was het spel ook daadwerkelijk te spelen om mijn speelervaring in deze recensie te kunnen delen. Mijn praktijk leent zich er echter niet voor een groep zoals aangegeven samen te stellen. Toch inspireert het spel mij als therapeut om in spelvorm met cliënten te gaan spreken over contrastervaringen en het omgaan met kwetsbaarheid, waarin we ons al spelend van protest naar aanvaarding kunnen bewegen. Het zou voor systeemtherapeuten die met groepen mensen werken waarbij kwetsbaarheid besproken kan en misschien wel moet worden, een mooie invulling zijn van een zevental sessies. Het spel geeft een duidelijke start en een duidelijk eindpunt. Ik geloof dat ik als therapeut dan gewoon zou meedoen. Je kunt je binnen dit spel niet niet kwetsbaar opstellen, denk ik. Maar ook binnen gezinnen (met oudere kinderen), relaties of bij individuele systeemtherapie kan ik me voorstellen dat elementen uit dit spel bruikbaar zijn om het spreken over contrastervaringen en kwetsbaarheid op gang te brengen. Het biedt als het ware een narratief waarmee steeds weer een nieuw, soms woordeloos, stukje van de kwetsbaarheid belicht kan worden. En zo kan door deze speelse benadering een verstikkend narratief veranderen in een narratief met pijnlijke, maar ook verrijkende aspecten. Het onbesprokene toch bespreekbaar maken, op een speelse en rijke manier.

Jacqueline Tournier is orthopedagoog en systeemtherapeut, gespecialiseerd in het spelen binnen de systeemtherapie, en is werkzaam in haar eigen praktijk Flowing-Grow. E-mail: jacqueline@flowinggrow.nl.

Tussen zon en maan – Dialoogspel over ervaringen van chaos en schoonheid

Literatuur

Anbeek, C. (2018). *Voor Joseph en zijn broer – Van overleven naar spelen en andere zaken van ultiem belang*. Utrecht: Ten Have.

EO. (2019). *Het vermoeden – Christa Anbeek*.

Geraadpleegd op 16 september 2018, op portal.eo.nl/programmas/tv/het-vermoeden/gemist/2019/07/14-christa-anbeek

Veerkracht bij kindertrauma – Handboek voor hulpverleners

Naomi Vandamme (2019). Leuven: LannooCampus. 315 pp. € 35,99. ISBN 978 94 0145 4179

Veerkracht materialendoos

Naomi Vandamme (2018). Spel en handleiding. Leuven: LannooCampus. 315 pp. € 199,00. ISBN 978 94 0145 4162

Ine Jaspers & Els Bradt

Nog weinigen twijfelen vandaag de dag aan het feit dat het thema veerkracht zijn plekje verdient in de systeempsychotherapie. Dit concept op een praktisch bruikbare manier vertalen naar psychotherapie met gezinnen met minderjarige kinderen blijft echter een niet-evidente opdracht. Het boek *Veerkracht bij kindertrauma* van Naomi Vandamme tracht hierop een antwoord te bieden. Naomi Vandamme is werkzaam als gz-psycholoog in Nederland. Ze specialiseerde zich in trauma bij kinderen en jongeren en was meermaals projectmanager bij veerkrachtgerelateerde projecten in binnen- en buitenland. De auteur stelt zich tot doel hulpverleners aan de hand van de zelf uitgedachte metafoor van de veerkrachtpuzzel, een wetenschappelijk onderbouwd raamwerk aan te reiken om rond het thema veerkracht met gezinnen aan de slag te gaan.

De *Veerkracht materialendoos* van

dezelfde auteur biedt een methodiek en concreet visueel materiaal om meteen in de praktijk te implementeren. Zowel het boek als het materiaal wordt in deze recensie besproken.

De uitgebreide inhoudsopgave van het handboek *Veerkracht bij kindertrauma* illustreert in een oogopslag hoe de auteur de metafoor van de veerkrachtpuzzel als leidraad hanteert: de puzzel bestaat uit puzzelstukjes die volgens 'soort' gesorteerd worden. De auteur deelt de puzzelstukken op in twee groepen die hulpverleners vertrouwd in de oren zullen klinken: stukken die met de omgeving te maken hebben en kindgerelateerde stukken. In een inleidend hoofdstuk beoogt de auteur een theoretisch kader aan te reiken dat als een bundel spelregels gelezen kan worden bij het zoeken van puzzelstukken en bij het maken van de puzzel. Aan het einde van het boek volgt een hoofdstuk dat inspirerend wil zijn voor groei, vertrekkende vanuit de bestaande puzzel. Aan de hand van de metafoor van de bloem wordt het begrip veerkracht bevattelijk voor het kind. Een mens wordt met een bloem vergeleken die in verschillende weersomstandigheden kan verkeren. De zon doet de bloem stralen, de regen maakt de bloem nat en soms maakt de bloem ook een storm door waardoor de stengel wat gebogen wordt. Wanneer de bloem na de storm kan terugveren noemt men dat veerkracht.

In deel 1 staat de auteur stil bij de theoretische achtergrond en de definitie van het begrip 'veerkracht'. In de samenvatting